

Historien 1962–65 om ändring av Sandsjöns utlopp

Bakgrund

Det är nu mer än 50 år sedan fastighetskonglomeratet Mölnads Kvarnby (som hade fall- och vattenrätterna i Härryda- och Mölndalsåarna) startade en rättprocess i Vattendomstolen. Man ville föra över vattnet från Sandsjön till Hornasjön, dvs från Säveåns till Mölndalsåns system.

Så var det faktiskt för mer än 4000 år sedan. Bl.a. finns spår av en bäck från Lammatjärnen till Kalvakroken i Hornasjön, där det även finns en registrerad stenåldersboplats. Idag är Sandsjöns medelvattenstånd 104,8 m.ö.h. och Hornasjöns nivå c:a 102 m.ö.h. med tillåten variation inom maximalt 2,39 m. Det är dock vanligt att den ligger inom c:a 1 m.

Mölndals kvarnby ville öka vattenmängden i Mölndalsån, men för att detta skulle bli meningsfullt vid såväl över- som underskott i ån fordrades givetvis (som för Hornasjön idag) en reglering av vattennivån.

Sandsjön var – och är än idag – den största oreglerade sjön i hela Göteborgsområdet och det fanns fler än tio strandtomtagare, så Kvarnbyns inläga till Vattendomstolen kom att uppmärksammas. En namninsamling skedde och 34 personer kunde listas med adress och telefonnummer. En arbetsgrupp bildades, med Gustaf Lidén som ordförande och chalmersteknologerna Per Olov Risman och Per Sillén som tekniska utredare.

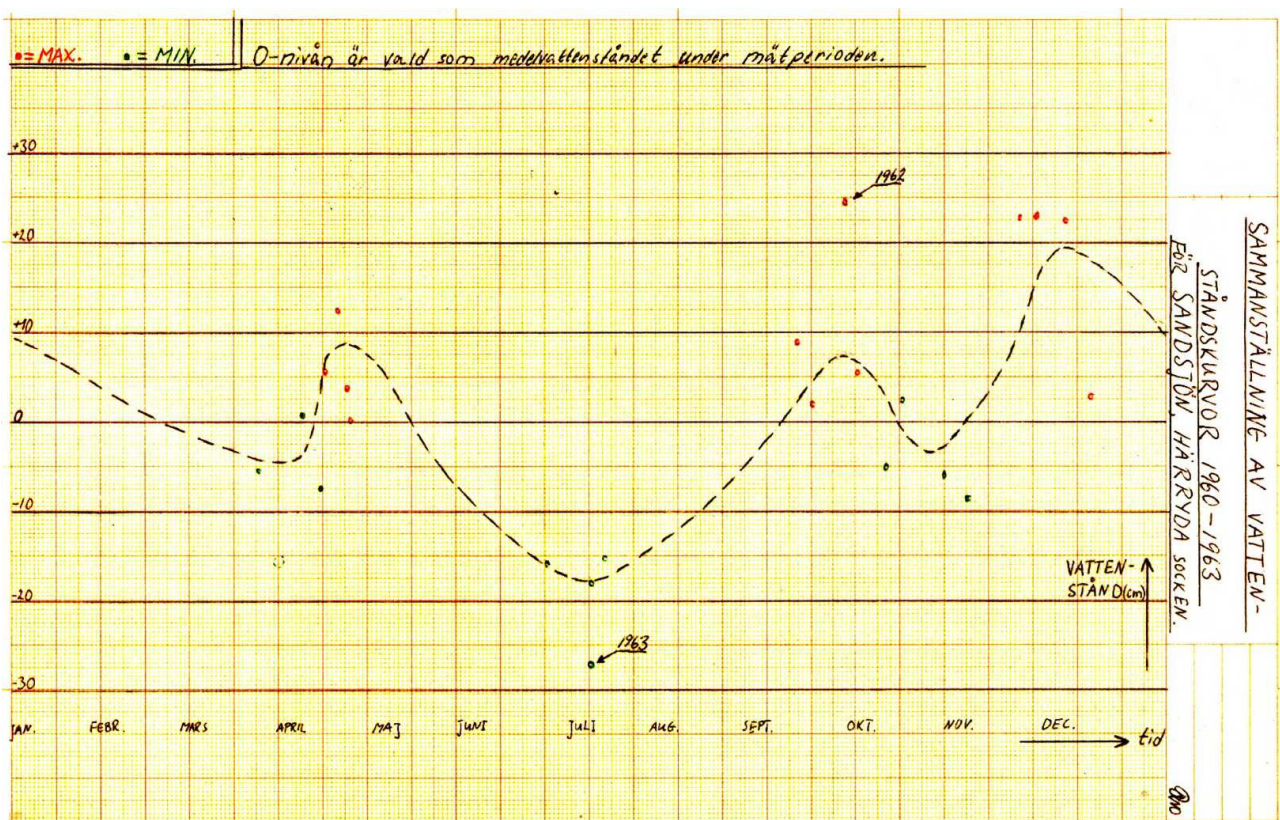
Kvarnbyns inläga till Vattendomstolen (5 sidor) finns [HÄR](#).

Den "pamflett" som gruppen använde vid namninsamlingen finns [HÄR](#).

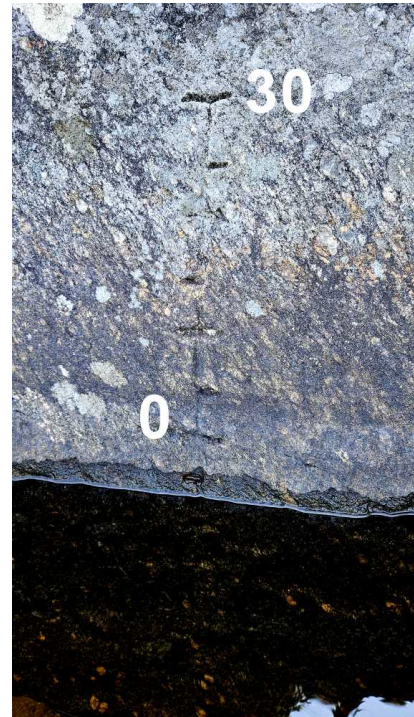
Vattenföringen

Arbetsgruppens tekniska arbeten omfattade till att börja med undersökningar över årsvattenföringen från Sandsjön, som av Kvarnbyn uppskattades till i medeltal 1,5 miljoner m³.

Sillén fick låna avancerad mätutrustning från Chalmers och ett flertal strömmätningar skedde vid utloppsklacken. Utgående från dessa samt de vattenståndsmätningar som Risman utfört sporadiskt från det stora torråret 1955 och mer detaljerat sedan 1960 – se bilden nedan – drogs slutsatsen att medelvattenföringen sannolikt istället var c:a 0,45 miljoner m³ i årsmedeltal. – Detta redovisades i ett yttrande till Vattendomstolen.

Den pegel i berg som högg in 1955 på Rismans strand visas på bilderna härnedan., vid nivån –7 cm.

Vattenståndet

I Kvarnbyns inlägga till Vattendomstolen framgår dels att åtgärderna “icke skall märkbart ändra rådande vattenstånd”, samt att den nya utloppsklacken skall ligga c:a 40 cm under medelvattennivån och vara 1,5 m bred.

I Rismans och Silléns utredning av den existerade utloppsklacken anfördes att den är 1 m bred, på tvären väsentligen triangelformad och c:a 12 cm djupare i ena änden, samt att endast c:a 15 cm² tväryta återstår vid vattenståndet c:a 7 cm under medelvattenstånd. – En redovisning i slutsatserna var att dels sjön vid torrsommar kommer att sänkas minst c:a 30 cm med den nya utloppsklacken (dvs till c:a –50 cm), dels att bredden 1,5 m kommer att medföra klart högre vattenståndssänkningshastighet i sjön efter en kraftig regnperiod. Givetvis uppstår totalt sett en ytterligare sänkning av årliga medelvattenståndet.

Vidare: eftersom den breda klacken utan dämning kommer att medföra försämringar i relationen tillgång/avrinning och därmed dålig sjöreglering, kommer Kvarnbyn säkerligen på kort sikt att anse det nödvändigt att införa dämmningsanordningar. Emellertid kommer de vattenståndsändringar som då sker – och löftet om att rådande vattenstånd inte märkbart skall ändras – att helt fallera eftersom verkliga mätningar hade gjorts (se bilden på föregående sida) och skulle komma att avgöra hur regleringar får ske, dvs normalt inom 40 cm.

Återtagningen av Kvarnbyns ansökan

Enligt uppgifter från Kvarnbyns ansvarige ingenjör var främsta orsaken till den återtagning som sedan skedde: man hade tänkt sig att klart större vattenståndsvariationer skulle kunna genomföras;. Vidare hade intressenterna mot ansökan varit mer aktiva än förväntat och skulle därmed antas noga följa upp att en kommande vattendom.

En ytterligare trolig orsak var osäkerheten kring vattenföringen; kanske hade Kvarnbyns antaganden om Sandsjöns vattenområde och årsnederbörden varit alltför optimistiska. ,

Epilog

År 2023 fick Lerums kommun tillstånd att använda Sandsjön som vattentäkt och dess område blev vattenskyddsområde. Inga planer på ändring av utloppsklacken fanns, så sjön är och förblir helt oreglerad.

* * * * *